

Ντοκουμέντο

Δημοκρατία, Αυτοδιαχείριση, Ενιαία Ευρώπη

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ των αντιπολιτευτικών κινήματων και των διαφωνούντων τεσσάρων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης υπέγραψαν τη διακήρυξη που παραθέτουμε στη συνέχεια, με την ευκαιρία των τριάντα χρόνων από την ουγγρική εξέγερση του 1956.

Πρόκειται αναμφισβήτητα για μία από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις της αντιπολίτευσης στην Ανατολική Ευρώπη τα τελευταία χρόνια. Πρώτα-πρώτα γιατί είναι διεθνής. Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά που αντιπολιτευόμενοι διαφόρων χωρών ενώνουν τις φωνές τους. Στην τωρινή ωστόσο περίπτωση υπογράφει ένας ασυνήθιστα μεγάλος αριθμός και μεταξύ τους ονόματα πολύ γνωστά στις χώρες τους.

Στη διακήρυξη σκιαγραφείται ακόμα η ταυτότητα, ο κοινός παρονομαστής των επιδιώξεων των σημαντικότερων κινήματων αντιπολίτευσης του ανατολικού κόσμου. Και βεβαίως, η αναφορά σε μία εξέγερση, που κατεστάλη μάλιστα αιματηρά από τα σοβιετικά στρατεύματα, δεν αναμένεται να ενθουσιάσει το Κρεμλίνο.

Το κείμενο υπογράφουν μεταξύ άλλων ούγγροι διανοούμενοι γνωστοί για την υποστήριξή τους στον εκδημοκρατισμό του καθεστώτος ή για την δραστηριοποίησή τους στις λεγόμενες «ανεξάρτητες εκδόσεις», μέλη της τσεχοσλοβακικής «Χάρτας 77» και της, επίσης τσέχικης «Επιτροπής Υπεράσπισης Καταδιωκόμενων Προσώπων». Ανάμεσα στους πολωνούς υπογράφοντες, βρίσκονται μερικά από τα μεγαλύτερα ονόματα της πνευματικής ζωής, παλιά μέλη του KOR και ηγετικά στελέχη της Αλληλεγγύης. Αισθητή είναι η απουσία του Λεχ Βαλέσα και του «Προσωρινού Συμβουλίου» της Αλληλεγγύης, που ενδεχομένως οφείλεται σε λόγους τακτικής.

Το κείμενο που δημοσιεύουμε προέρχεται από την Monde της 22.10.86 που επιμένει για την εγκυρότητά του. Η διακήρυξη δημοσιεύτηκε και στο Spiegel της 20.10.86. Το κείμενο του Spiegel παραλείπει την αναφορά στην «ανεξαρτησία» που περιέχει το κείμενο της Monde.

Ας σημειωθεί ακόμα ότι μεταφράσαμε τον όρο «autogouvernement» σαν «αυτοκυβέρνηση». Υποθέτουμε ότι η επιλογή του «autogouvernement» έγινε για να αποδοθεί ο πολωνικός όρος που μεταφράζεται μερικές φορές και σαν «αυτοδιαχείριση». Είναι όμως σίγουρο ότι το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «αυτοκυβέρνηση» πλησιάζει προς το πολιτικό ιδίως περιεχόμενο που αποδίδεται στη Δύση στην «αυτοδιαχείριση».

Τα «Τετράδια»

Η διακήρυξη της αντιπολίτευσης στις ανατολικές χώρες για το 1956

«ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΡΙΑΝΤΑ χρόνια, τις 23 Οκτώβρη 1956, εργάτες, φοιτητές και στρατιώτες κατέλαβαν με έφοδο το κτίριο της ραδιοφωνίας στη Βουδαπέστη, γιατί δεν μπορούσαν να ανεχθούν άλλο τα επίσημα ψέματα και ήθελαν να ακούν την αλήθεια και να εκφράζουν τις απαιτήσεις τους. Κατέστρεψαν το άγαλμα του Στάλιν και την αξιοπιστία ενός καθεστώτος, που το ίδιο χαρακτηριζόταν δικτατορία του προλεταριάτου και λαϊκή δημοκρατία. Ο αγώνας τους έδειξε καθαρά ότι, αυτό που ο ουγγρικός λαός αληθινά ήθελε ήταν η ανεξαρτησία, η δημοκρατία και η ουδετερότητα. Ήθελαν να ζήσουν ειρηνικά σε μια κοινωνία λεύτερη και τίμια.

Η ουγγρική επανάσταση, όπως επίσης η εξέγερση στο Ανατολικό Βερολίνο, η άνοιξη της Πράγας και το κοινωνικό κίνημα του ελεύθερου συνδικάτου Σολινταρνόστσκ στην Πολωνία κατεστάλησαν, είτε από μια σοβιετική επέμβαση, είτε από μια επέμβαση των τοπικών ενόπλων δυνάμεων. Στη διάρκεια των τελευταίων τριάντα χρόνων, η ζωή έχει γίνει για πολλούς πιο εύκολη, ορισμένοι μπορούν να εκφράζονται χωρίς να ρίχνονται στη φυλακή. Αλλά οι ουσιώδεις απαιτήσεις των επαναστατών δεν έχουν ικανοποιηθεί.

Την ημέρα αυτή της επετείου, καλούμε όλους τους φίλους μας στον κόσμο να ενωθούν μαζί μας για να τιμήσουμε την επανάσταση του 1956 στην Ουγγαρία. Δηλώνουμε την κοινή μας αποφασιστικότητα να παλέψουμε για την πολιτική δημοκρατία στις χώρες μας, για την ανεξαρτησία τους, για τον πλουραλισμό τον θεμελιωμένο στις αρχές της αυτοκυβέρνησης, της ειρηνικής επανένωσης της διαιρεμένης Ευρώπης και της δημοκρατικής της ολοκλήρωσης, όπως επίσης για τα δικαιώματα όλων των εθνικών μειονοτήτων. Υπογραμμίζουμε την αμοιβαία υποστήριξη που παρέχουμε στις προσπάθειές μας που βρίσκονται σε εξέλιξη για μια ζωή καλύτερη, ελεύθερη και τίμια στις χώρες μας και στον κόσμο ολό-

κληρο. Η παράδοση και οι εμπειρίες της ουγγρικής επανάστασης του 1956 παραμένουν η κοινή μας κληρονομιά και έμπνευση».

*Βερολίνο, Βουδαπέστη,
Πράγα και Βαρσοβία,
23 Οκτωβρίου 1986*

Μετάφραση: Δημήτρης Κωνσταντακόπουλος

ΟΙ ΥΠΟΓΡΑΦΟΝΤΕΣ

ΟΥΓΓΑΡΙΑ: Ivan Baba, Péter Bokros, Géza Buda, Sandor Csoori, Istvan Csurka, Gabor Demsky, Olga Dioszegi, Istvan Eörsi, György Gado, Arpad Göncz, Csaba Gönczöl, Béla Gonda, Judit Gyenes, Aliz Halda, Miklos Haraszti, Janos Kenedi, Zsolt Keszthelyi, Janos Kis, Karoly Kiszely, György Konrad, Ferenc Köszeg, György Krasso, Zsolt Krokovay, Gabriella Lengyel, Sandor Lezsak, Fruzsina Magyar, Imre Mécs, Miklos Mészöly, Tamas Mikes, Tamas Molnar, Andras Nagy, Janö Nagy, Tibor Pakh, Robert Palinkas, Gyuala Perlaki, György Petri, Sandor Racz, Sandor Radnoti, Laszlo Rajh, Laszlo Rusai, Ottilia Solt, Miklos Sulyok, Jenö Széll, Sandor Szilagyi, Pal Szalai, Jozsef Talata, Gaspar Miklos Tamas, Mihaly Vajda, Judit Vasarhelyi, Miklos Vasarhelyi.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ: Rudolf Battek, Vaclav Benda, Jan Carnogursky, Jiri Dienstbier, Miklos Duray, Jiri Gruntorad, Jiri Hajek, Vaclav Havel, Ladislav Hejdanek, Eva Kanturkova, Jan Kozlik, Miroslav Kusy, Ivan Lamper, Ladislav Lis, Vaclav Maly, Anna Marvanova, Martin Palous, Jiri Rumi, Jaroslav Sabata, Anna Sabatova, Libuse Silhanova, Milan Simecka, Frantisek Starek, Petr Uhl.

ΠΟΛΩΝΙΑ: Konrad Bielinski, Marian Brandys, Jacek Czaputowicz, Marek Edelman, Jacek Fedorowicz, Jan Andrzej Gorny, Janusz Grzelak, Zbigniew Janas, Jan Kielanowski, Wiktor Kylerski, W. Kunicki-Goldfinger, Zofia Kuratowska, Jacek Kuron, Jan Jozef Lipski, Jan Litynski, Barbara Malak, Wojciech Maziariski, Adam Michnik, Leszek Moczulski, Piotr Niemczyk, Zofia Romaszewska, Zbigniew Romaszewski, Krystyna Starczewska, Stefan Starczewski, Aniela Steinsbergowa, Klemens Szaniawski, Jacek Szymanderski, Henryk Wuhec.

ΛΑΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ: Martin Böttger, Bärbel Bohley, Reiner Dietrich, Werner Fischer, Peter Grimm, Monika Haeger, Ralf Hirsch, Herbert Misslitz, Lutz Nagorski, Gerd Poppe, Ulrike Poppe, Wolfgang Rüdtenklau, Sinico Schönfeld, Regina Templin, Wolfgang Templin, Mario Wetzky.

Ευτυχώς που υπάρχει κι ο αντάρτης

ΑΥΤΟΣ Ο ΑΝΤΑΡΤΗΣ –ο γνωστός, που τον βλέπουμε να κοσμή ντουθάρια κομματικών γραφείων, οργανώσεων, συλλόγων και άλλων μαζικών σιλό- μας έχει κάνει πολύ κακό. Με το ντουφέκι στόνα χέρι και τάλλο αντήλιο ν' ατενίζει τον ορίζοντα, ευσταλής κι ευθυτηής, με σίγουρο πάτημα πάνω στο βράχο, ματίζει τα πέ-

ρατα, μεταβιβάζοντας ταυτόχρονα στο θεατή του μια αίσθηση βεβαιότητας, ότι να, κάπου από κει που θωρεί έρχεται το καλό ή ο καλός.

Η φωτογραφία –θαρρούμε απ' το «Λεύκωμα του Αγώνα» του Σπύρου Μελετζή– είναι όντως καλλιτεχνική. Ακόμα και τα σύννεφα, που πλανώνται πάνω απ' το κεφάλι του άντρα που αναδύεται απ' την πέτρα, είναι λευκά και πιότερο τον προστατεύουν παρά τον απειλούν. Και μεις, νοιώθουμε προστατευμένοι κι ασφαλείς βλέποντας και ξαναβλέποντας αυτό το αντιστασιακό «φωτομοντέλο». Κοιτάζουμε μαζί του κι αγαλλόμεθα, βέβαιοι πως το αετήσιο μάτι του αντάρτη, έχει ήδη ξεκρίνει στο βάθος του ορίζοντα την έλευση του σοσιαλισμού επί πόλου όνου.

Αντίσταση: Είναι το φραστικό συμπλήρωμα, η λεζάντα, της φωτογραφίας. Και πρόκειται βεβαίως για τη γνωστή λέξη, άνευ πλέον περιεχομένου, γλυκύτατη ασφαλώς στην καραμελοειδή της ιδιότητα, αλλά και χρηματιστηριακής αξίας, μια και πάνω της έχουν επενδύσει (με κέρδη ανυπολόγιστα) πολιτικοί, κοινωνιολόγοι, καθηγητάδες, δημοσιογράφοι, αναλυτές, αλλά και πλήθος «μυρिकाστικών» πάσης τάξεως, πλην βεβαίως των *αντιστασιακών*. Όλες οι μετοχές, για όποιον νοιάζεται, συλλέγονται σ' ένα φάκελλο με την ένδειξη «Τα πάντα θαίνουν κακώς –Τι θα ή τι πρέπει να γίνει –Πω, πω τι ζημιά πάθαμε». Μικρότεροι φάκελλοι, με τίτλους στο εξώφυλλο «Πολιτισμός-κουλτούρα», «συνδικαλισμός», «Κίνηση», «Οικονομία», «Παιδεία» κλπ, υποδέχονται τις αντίστοιχες και γεμάτες αγωνία αντιστασιακές μετοχές.

Μιλήσαμε παραπάνω για αγαλλίαση και σιγουριά για το μέλλον, μόνο με τη θέαση της φωτογραφίας. Και παρακάτω για αγωνίες κ.α.τ. Αντίφαση; Ή μήπως ανακολουθία; Φανταζόμαστε και τα δυο. Κι αυτό γιατί και ο αντάρτης αγάλλεται να βλέπει τους επιγόνους-θεατές του ν' αγωνιούν ξαπλωμένοι σε πολυθρόνες σινιέ κι οι τελευταίοι αντιστέκονται αγαλλόμενοι με την αγωνία τους. Γνωρίζουν ότι το επαναστατικό τους άλλοθι τους περιμένει επιμελώς και πολυτελώς, ου μην, αλλά και ασφαλώς κορνιζαρισμένο. Ο Βιθάλντι σαν μουσική επένδυση στην αντιστασιακή φρασεολογία, ταιριάζει περισσότερο απ' τη μουσική των κροταλιζόντων πολυβόλων. Η κλαγγή των όπλων, γνωρίζουν οι πάντες, αποτελούσε κάποτε το μοτίβο του έργου «αντιστέκομαι». Σήμερα η καινούρια βερσιόν του ρήματος συνοδεύεται από άλλους προσδιορισμούς και προτροπές του τύπου «αντισταθείτε στην κατανάλωση», ή «αντισταθείτε στη μόλυνση του περιβάλλοντος», ή «αντισταθείτε στο σύστημα» (αυτό το τελευταίο γενικώς) και άλλα τέτοια βομβώδη πλην κομψά, εντυπωσιακά και με την απαιτούμενη ηχητική εκφορά. Και μετά:

Μετά τίποτα. Ή μάλλον μια υποκριτική θρηνοδία σε σουρντίνα

που σε απλά ελληνικά λέγεται και γρίνα. Κι ας τιτλοφορείται «ανάλυση», «επισήμανση», «αιτιολόγηση», «ιστορική τοποθέτηση», «προσέγγιση»... όλα βαρύγδουπα, έγκυρα, σοφά, αποφαιτικά και τελεσιδικα, συνοψιζόμενα και συμποσούμενα στην ιστορική πλέον φράση «Το πρόβλημα είναι πολιτικό». Ή στο άλλο της περιτύλιγμα η ίδια καραμέλα που γράφει «διαπιστώνεται βαθύτατη κοινωνική κρίση».

Αλλά... το πόσο άλυτο είναι το πολιτικό πρόβλημα και πόσο βαθιά η πολιτική κρίση, το διαπιστώνει ο καθένας, κάνοντας μία βόλτα κάθε θράδυ –όσο γίνεται αργότερα– στα μπαρ, τις ταβέρνες και τα σαλόνια, όπου διατυπώνονται προτάσεις και λύσεις αντίστοιχης σπουδαιότητας με τις υπό κρίσιν κρίσεις και προβλήματα.

Ο γράφων δεν υποστηρίζει πως δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα στον πολιτικό και κοινωνικό βίο της χώρας. Απλά υποστηρίζει ότι στο βαθμό που υπάρχει, στον ίδιο βαθμό και επιλύεται. Δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο στην κοινωνική πορεία του ανθρώπου που τα όποια αιτούμενα να μη βρήκαν την ανταπόκρισή τους, όταν ο χρόνος γιαυτά είχε πληρωθεί. Τα υπόλοιπα ανήκουν στους επαγγελματίες προβληματοποιούς, τους χρησιμοθέτες, τους κρισεολόγους και τους οιωνοσκόπους. Οι λόγοι που υπάρχουν ο καθένας απ' αυτούς, είναι γνωστοί και στον τελευταίο φαροφύλακα. Και όσοι γνωρίζουν ότι ένα λυμένο πρόβλημα δεν αποτελεί παρά την προϋπόθεση για ένα καινούριο, κοιμώνται ήσυχοι –έστω και με το ντουφέκι στο προσκεφάλι. Στους άλλους αφήνουν την ανατροπή –και όχι, προς Θεού, την λύση– κρίσεων και προβλημάτων, με όπλο τους τα σκληρά, τα πολύ σκληρά ποτά.

Στην κάθε εποχή –είναι κοινός τόπος– κυφορείται ένας καινούριος κόσμος. Αλλά χαρακτηρίζεται νουνεχής και εχέφρων μόνο εκείνος που περιμένει τον τοκετό και σπουδάζει τους τρόπους που θα τον καταστήσουν ανώδυνο και ασφαλή για την επίτοκο και το βρέφος. Το παλιό και το καινούριο –πάγια και νομοτελιακή αρχή της φύσης και της κοινωνίας– πρέπει να διαβιώσουν υγιώς. Το να τυρβάξει κανείς περί την τυμπανιαία γαστέρα αναλύοντας φουτουριστικά το περιεχόμενό της, έστω και αγωνιών, έστω και συμμάσχων κι όταν έρθει η στιγμή του τοκετού να προστρέχει στους γείτονες για παροχή βοήθειας, μάλλον γέλια προκαλεί στους γνωρίζοντες. Πολύ περισσότερο που η περί ης ο λόγος γαστέρα, τις περισσότερες φορές έχει ανεμογκάστρι.

Θαρρούμε όμως ότι «διολισθήσαμε» και μπήκαμε σ' αγκαθερά χωράφια. Πίσω λοιπόν στα «καθ' ημάς». Και στην προαναφερθείσα γρίνα του νεοέλληνα, την της καφενοβιακής του προϊστορίας συνέχεια και συνέπεια.

Απότοκη μιας μίзерης πνευματικής και κοινωνικής ζωής η λέμφος αυτή, εκφράζεται με το να μυρικόζει τα παρορμητικά κλέη

μιας άλλης εποχής, θυμίζοντας περισσότερο κλημακτηριακή ψυχολογία, παρά εναγώνια στάση απέναντι στα κοινωνικοπολιτικά δρώμενα. Και θα είμαστε κοντύτερα στον παραλληλισμό αν προσεγγίσουμε τους επιδιδόμενους σ' αυτό το σπορ. Ανάμεσα στα 40 και τα 55 τους σήμερα, οι μεμψίμοιροι της πέννας και του λόγου (κι ο γράφων ανάμεσά τους), αφού πέρασαν –οι περισσότεροι– τα τείχη της Ιεριχούς κι εγκαταστάθηκαν σε θέσεις περιόπτες, έμειναν ταυτόχρονα χωρίς κανένα στοιχείο ταυτότητας. Οι όποιοι αγώνες που ήταν καταγραμμένοι στα διαβατήριά τους, αφού νομίμως θεωρήθηκαν, κατακρατήθηκαν απ' τους αρμόδιους στην είσοδο της καινούριας πατρίδας. Και για να ξεκινήσουν καινούριες προσπάθειες για την εγγραφή νέων αγωνιστικών στοιχείων (σε ποια τεφτέρια άλλωστε...) δεν είναι μοιραίο, μια κι ούτε ο χρόνος περισοευει, μήτε οι συνθήκες το επιτρέπουν.

Η δικτατορία των συνταγματαρχών, το τελευταίο προϊόν μυρικόσματος, είναι πολύ μακριά κι έχει χάσει την ουσία του. Η μεταπολιτευτική δωδεκαετία, όπως και να το δει κανείς, δεν άφησε περιθώρια για δυναμικές παρεμβάσεις. Οι οξυτήτες εκτονώνονταν άμα τη γεννέσει τους. Τα στόματα που κάποτε κραύγαζαν εμπρηστικά συνθήματα σήμερα, μυρίζοντας ούισκυ, ψελλίζουν ευπειθέστατα τα αιτήματά τους. Πώς λοιπόν να μην υπάρχει «πολιτικό πρόβλημα», ή «κοινωνική κρίση», ή «αδιέξοδο»; Όλα αυτά όμως εντός εισαγωγικών. Εμείς, έχουμε την εντύπωση ότι πρώτα από όλα, υπάρχει προσωπικό αδιέξοδο, που δεν συνιστά βεβαίως κοινωνική κρίση, όσο κι αν αυτό αφορά μια μεγάλη μερίδα συνελλήνων. Ίσως το φαινόμενο προοιωνίζει κάποιες συγκρούσεις ή ακόμα και κάποιες ρήξεις. Πάντως αυτές προς το παρόν εκδηλώνονται στις διαπροσωπικές σχέσεις κι όχι στις διαταξικές. Το αν και το πότε θα περάσουν και εκεί, είναι μια άλλη ιστορία. Καλώς ή κακώς όλες οι ιστορικές περίοδοι δεν χαρακτηρίζονται και δεν εκφράζονται επαναστατικά. Προς τι λοιπόν η γρίνα; Στο κάτω κάτω η γενιά των ενδεών και πεινώντων τα υλικά αγαθά, εχορτάσθη. Είχε μάθει να τα διεκδικεί, το πέτυχε. Τα πολιτικά αγαθά, την πολιτική δημοκρατία δεν έμαθε να τη διεκδικεί. Βρίσκονταν πάντα μπλεγμένη ανάμεσα οισοφάγου και στομάχου.

Τώρα που η Δημοκρατία αυτή βεβαιώνεται στα δώματα του νου και πέρα απ' αυτόν, στου στοχασμού, είναι βέβαιο πως κάποιος θα διεκδικήσουν την μεταγωγή της και στα Κοινοβούλια. Κι ως τα τότε ο αντάρτης ας βεβαιώνει το καταλυτικό επαναστατικό μας άλλοθι –τη σχιζοφρένιά μας.

Τόλης Γιαννάκης

Χιλή: Η αβάσταχτη μοναξιά του στρατηγού Πινοτσέτ και η αναμενόμενη δημοκρατική μετάβαση*

ΤΑ ΔΕΚΑΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ από την επιβολή του δικτατορικού καθεστώτος του στρατηγού Πινοτσέτ στη Χιλή «γιορτάστηκαν» με μέτρο. Η γενική απεργία του περασμένου Ιουλίου έδειξε περίτρανα ότι το καθεστώς αυτό –μια από τις τελευταίες χούντες που επιβιώνουν στη Λατινική Αμερική–, δεν στηρίζεται πλέον σε καμμία σημαντική πολιτική δύναμη, ούτε ίσως σε κάποιο κοινωνικό στρώμα με εξαίρεση φυσικά τις ένοπλες δυνάμεις. Υπάρχουν βέβαια τα δύο μικρά κόμματα της άκρας δεξιάς (Η Δημοκρατική Ανεξάρτητη Ένωση και η Εθνική Πορεία) που νομιμοποιούν κατά κάποιο τρόπο την χιλιανή χούντα. Όμως κανείς πια δεν πιστεύει ότι αντιστοιχούν σε σοβαρές κοινωνικές δυνάμεις ούτε ότι εκπροσωπούν οποιοδήποτε αξιόλογο τμήμα της χιλιανής κοινωνίας, όσο αντιδραστικό κι αν είναι αυτό. Θα έλεγε κανείς ότι το καθεστώς επιβιώνει εξ' αδρανείας. Έχοντας –κυριολεκτικά– καταφέρει να διαλύσει την κοινωνία, έχοντας διεισδύσει και στην μικρότερη συνδικαλιστική πολιτική ή άλλη οργάνωση, έχοντας φυλακίσει, βασανίσει, εξορίσει ή εξοντώσει τους φυσικούς της αντιπάλους, η χιλιανή χούντα και τα στρατιωτικά ή παραστρατιωτικά πλοκάμια της κατήργησαν κάθε εν δυνάμει αντίσταση. Όμως, όπως συνήθως συμβαίνει σ' αυτές τις περιπτώσεις, η κατάργηση της αντίθεσης καταργεί την ίδια την θέση. Με δυο λόγια, οι ίδιοι οι υποστηρικτές του στρατηγού Πινοτσέτ, δείχνουν να έχουν ξεχάσει γιατί ήρθαν κάποτε στην εξουσία.

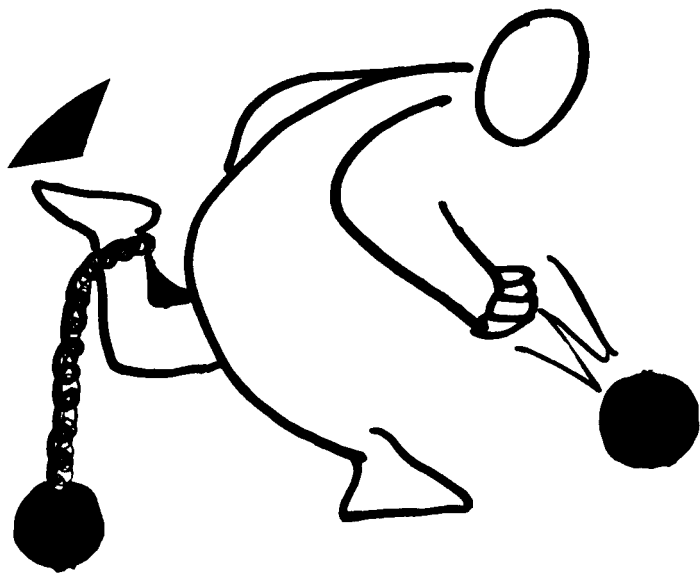
Το καθεστώς λοιπόν επιβιώνει γιατί αποδιάρθρωσε την κοινωνία αφ' ενός, γιατί έστησε κάποιους μηχανισμούς αφ' ετέρου που θέλουν να διαιωνίσουν την κυριαρχία τους, έστω και μόνο για λόγους επιβίωσης. Η κατάσταση θυμίζει πολύ την Ελλάδα της προ την μεταπολίτευση περιόδου. Όμως συχνά παρόμοια καθεστώτα μπορούν να επιβιώσουν μέσα στον επιθανάτιο ρόγχο τους για μεγάλο χρονικό διάστημα, ακριβώς επειδή λείπει πλέον η αξιόπιστη, οργανωμένη και μαζική αντιπολίτευση. Τέτοια ήταν η περίπτωση μας, τέτοια είναι και η περίπτωση –της γειτονικής στη Χιλή– Αργεντινής. Και αν σε μας χρειάστηκε η προδοσία της Κύπρου, αν

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Το κείμενο αυτό δόθηκε στη σύνταξη του περιοδικού πριν από την απόπειρα δολοφονίας κατά του Πινοτσέτ και τα επακολουθήσαντα γεγονότα.

αντιστοίχως στην Αργεντινή χρειάστηκαν τα Φώκλαντς, ποιος πραγματικά θα ρίξει τη χούντα του Πινοσέτ;

Το ερώτημα δεν επιδέχεται πολλές απαντήσεις αν και τα σκέλη της μιας και μοναδικής είναι πολλά. Ας τα δούμε από κοντά. Κατ' αρχήν πνέει σήμερα στη Λατινική Αμερική ένας αέρας εκδημοκρατισμού. Τα παραδείγματα των δύο γιγάντων Βραζιλίας και Αργεντινής αλλά και τα μηνύματα ανεξαρτησίας που στέλνει ο Γκαρσία από το Περού δεν πρέπει να υποτιμηθούν. Μάλιστα στην νοτιοαμερικανική υποήπειρο όπου κυριαρχεί μια και μόνο γλώσσα, τα ισπανικά (με εξαίρεση τη Βραζιλία), τα νέα κυκλοφορούν εξαιρετικά γρήγορα, ακόμη και στα αναλφάβητα τμήματα του πληθυσμού. Έπειτα είναι ο αμερικανικός παράγοντας. Είναι σαφές πλέον (όσο κι αν δεν έγινε σαφές στα καθ' ημάς), ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες ευνοούν μια απο-δικτατοριοποίηση σε παγκόσμια κλίμακα, εκτός των χωρών φυσικά που ανήκουν στη σφαίρα επιρροής τους. Τα παραδείγματα της Αϊτής και των Φιλιππίνων και η προϋσθα αποσάθρωση του καθεστώτος στην νότια Κορέα έχουν ήδη καταστήσει σαφή τη νέα πολιτική των ΗΠΑ. Φαίνεται ότι η τραυματική εμπειρία του Ιράν (και όχι μόνο) έχει αφήσει τα ίχνη της στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, παρά τους ακροβατισμούς

Το σκίτσο είναι του Κώστα Καλημέρη.

και το «σύμπλεγμα Ράμπο» της κυβέρνησης Ρέγκαν. Οι αμερικανοί ιθύνοντες κατανοούν πλέον ότι έχουν συμφέρον να επιδιώκουν τον εκδημοκρατισμό κάποιων καθεστώτων και ότι ο κίνδυνος του αντιαμερικανισμού ή και της προσχώρησης στη Σοβιετική σφαίρα επιρροής γίνεται μεγαλύτερος εκεί όπου ο λαός ασφυκτιά επί δεκαετίες κάτω από στρατιωτικές μπότες. Ήδη μια λίστα είναι έτοιμη στην Ουάσινγκτον που περιλαμβάνει μισή ντουζίνα αφρικανικών χωρών και τρεις ή τέσσερις αραβικές.

Σύμφωνα με πληροφορίες που έχουν εντέχνως διαρεύσει από το Στέιτ Ντηπάρτμεντ, μια εξονυχιστική μελέτη που ξεκίνησε το 1984 οφείλει ν' απαντήσει στο καίριο ερώτημα: Μπορεί το τάδε ή το δείνα φιλικά προσκείμενο καθεστώς να διατηρηθεί στην εξουσία μέχρι τα τέλη της δεκαετίας; Αν η απάντηση είναι αρνητική εξετάζεται η δυνατότητα εναλλαγής με ένα καθεστώς ικανό να δώσει μια νέα ώθηση στη χώρα, τόσο στο πολιτικό όσο και στο οικονομικό επίπεδο. Έτσι ελπίζεται ότι θα συρθεί το χαλί κάτω από τα πόδια των κομμουνιστών που εδώ ή εκεί επιδιώκουν να προβάλλουν ως η μοναδική εναλλακτική λύση.

Το πώς όμως απαλλάσεται από ένα δικτάτορα είναι μια πραγματικά περίπλοκη ιστορία, που γίνεται ακόμη πιο περίπλοκη στην περίπτωση της Χιλής και μόνο για το λόγο της εξαιρετικής δημοσιότητας που έχουν λάβει οι εκεί πολιτικές εξελίξεις κατά τη διάρκεια της προεδρίας Αλλιέντε και μετά τη δολοφονία του. Ήδη πάντως πυκνώνουν οι ενδείξεις όχι μόνο για απεμπλοκή των ΗΠΑ από την υποστήριξη του καθεστώτος όσο και για άσκηση εντόνων πιέσεων για μια δημοκρατική μετάβαση το αργότερο μέχρι τα 1989. Μάλιστα στα μέσα Ιουλίου ένας έκτακτος απεσταλμένος έφτασε στο Σαντιάγκο για να επιμείνει επί τόπου πάνω σ' αυτό το θέμα ύστερα από την πυρόπληση ενός φωτογράφου –του Ροντρίγκο Ρόχας– από τις δυνάμεις ασφαλείας.

Από την άλλη μεριά υπάρχει βεβαίως η καλπάζουσα οικονομική κρίση. Η ανεργία έχει προ πολλού ξεπεράσει το 1/3 του ενεργού πληθυσμού, και το εξωτερικό χρέος ανέρχεται σε 2 δις. δολάρια κατατάσσοντας τη χώρα στην πρώτη θέση σε παγκόσμιο επίπεδο αν αναχθεί κατά κεφαλήν κατοίκου (1900 δολ. περίπου). Μια σειρά «αναγκαίων» αντιδημοφιλών μέτρων που πήρε πρόσφατα η κυβέρνηση διόγκωσαν στο έπακρο τη λαϊκή δυσαρέσκεια. Η υποχώρηση της όποιας κοινωνικής πολιτικής μέσω της «φιλελευθεροποίησης» της έχει ανεβάσει σε δυσθεώρητα ύψη το κόστος της εκπαίδευσης ενώ στον τομέα της υγείας η μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού δεν έχει πρόσβαση σε κανενός είδους περίθαλψη. Έτσι, ο συνδυασμός πολιτικής καταπίεσης και έσχατης φτώχειας ήταν φυσικό να οδηγήσει στις πρόσφατες ογκώδεις απεργίες.

Η πρωτοτυπία της Ιουλιανής λαϊκής εξέγερσης έγκειται πάντως

στο γεγονός ότι η γενική απεργία οργανώθηκε από ένα είδος αυθόρμητης «Πολιτικής Εθνοσυνέλευσης» που συστήθηκε τον περασμένο Απρίλιο και περιέλαβε επαγγελματικές οργανώσεις, συνδικάτα, την πλειοψηφία των πάσης φύσεως κοινωνικών φορέων δηλαδή το μέγιστο μέρος των κοινωνικών δυνάμεων που λίγο-πολύ υποστήριζαν ή έστω ανέχθηκαν το καθεστώς του στρατηγού Πινοτσέτ. Ήδη η πιο πάνω οργάνωση ασκεί κάθε είδους πίεση για να εξαναγκασθεί ο Πινοτσέτ σε παραίτηση και να μην προχωρήσει στην προβλεπόμενη φαρσοκωμωδία των εκλογών του 1989 που προβλέπεται να προκηρυχθούν με μοναδικό υποψήφιο τον ίδιο το στρατηγό. Μια γενική απεργία είναι πλέον πιθανότατη και θα υποστηριχθεί κατά τα φαινόμενα και από το σύνολο των υπολειμμάτων των πολιτικών φορέων.

Ίσως μάλιστα κατ' αυτό τον τρόπο, επιτευχθεί και μια σύγκλιση των απόψεων των δύο κύριων πολιτικών συνασπισμών που εκφράζουν το αντιπολιτευτικό μπλοκ (MDP που συσπειρώνει τα κόμματα της κεντροαριστεράς και AD της κεντροδεξιάς) και που μέχρι στιγμής δεν έχουν καταφέρει να επεξεργασθούν μια κοινή στρατηγική κατά της χούντας. Ακόμη και η εκκλησία δείχνει να αναθεωρεί τη στάση της, και –όπως συχνά συμβαίνει σε χώρες της Λατινικής Αμερικής– να ενδύεται ένα προοδευτικό ράσο.

Υπ' αυτές τις συνθήκες χωρίς δηλαδή εσωτερικά και εξωτερικά ερείσματα, ο στρατηγός Πινοτσέτ δείχνει απελπιστικά μόνος. Ίσως μάλιστα η επίσκεψη του Πάπα Παύλου ΙΙ στο Σαντιάγκο τον προσεχή Απρίλιο επιταχύνει την πτώση της χούντας, παρά την προσπάθεια του καθεστώτος να εξασφαλίσει την έξωθεν καλή μαρτυρία. Κάπως έτσι έγινε στην Αϊτή και τις Φιλιππίνες ίσως διότι οι καταπιεσμένοι αυτοί λαοί ερμήνευσαν το άνωθεν σύμβολο με απλοϊκό τρόπο. Μη γνωρίζοντας δηλαδή τα τερτίπια της διεθνούς πολιτικής θεώρησαν τον απεσταλμένο του Θεού απελευθερωτή. Αυτά στο συμβολικό βεβαίως επίπεδο, που συχνά όμως αποδεικνύεται καθοριστικό. Γιατί ως σύμβολο λειτούργησε και ο δικαστής Μ. Χοζέ Κανόθας που πρόσφατα καταδίκασε δεκατέσσερα μέλη της χιλιανής αστυνομίας για το φόνο τριών κομμουνιστών. Τέτοιες ενέργειες διευρύνουν τις ρωγμές στα τοιχώματα του στρατοπέδου που έχει καταντήσει η Χιλή, διευκολύνοντας το μελλοντικό γκρέμισμά του.

Μιχάλης Μοδινός

Οι καταχραστής

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΚΛΑΣΙΚΟ καπιταλιστή ο διευθυντής του «συλλογικού καπιταλισμού», άρχοντας της νομενκλατούρας σε οποιοδήποτε τύπο κρατικού καπιταλισμού (σοσιαλεπώνυμο ή μη) έχει μερικά αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα. Να απαριθμήσουμε τα κυριότερα: 1. Κοιμάται ήσυχος. Ούτε το Χρηματιστήριο του χαλάει το στομάχι, ούτε οι εργατικές διεκδικήσεις του τη σπάνε. Η οικονομική κρίση και οι δυσμενείς συγκυρίες δεν του ανεβάζουν το ζάχαρο ή την πίεση. 2. Δεν αντιμετωπίζει συναγωνισμό, έχει συνήθως μονοπώλιο. Και αν αντιμετωπίζει όμως το πρόβλημα, είναι για τους ανταγωνιστές. Αυτός μπορεί να τους συντρίψει πουλώντας προϊόντα και υπηρεσίες ακόμα και κάτω του κόστους. Οι φορολογούμενοι –ας είναι καλά– θα πληρώσουν το έλλειμμα. (Κάτι τέτοιο έγινε με τα κρατικά ναυπηγεία μας που έτρεψαν σε φυγή το Νιάρχο χτυπώντας τις δουλειές κοψοχρονιάς). 3. Δεν έχει τον πονοκέφαλο της Εφορίας. 4. Δεν διακυβεύει την περιουσία του, από ανικανότητα, κακοδιοίκηση, σπατάλες, διορισμούς ημετέρων, κομματαρχισμό και νεποτισμό. Ούτε από κανένα κραχ: δεν είναι αυτός που θα πέσει από το παράθυρο ουρανοξύστη της Γουάλ στρητ. Θα προσθέσω εδώ κάτι, κινδυνεύοντας να θεωρηθώ «μαύρη αντίδραση» και οπαδός της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο: την επιχείρηση που διευθύνει ο κρατικός μάντζερ δεν την «πονάει», δεν την έκανε ο ίδιος ούτε το σόι του. 5. Μπορεί, ανάλογα με την επιδεξιότητα και το θράσος του (για την «ηθική παιδεία» του «λειτουργού» της γραφειοκρατίας, που νομοθετεί ο Έγγελος, ούτε λόγος να γίνεται. Ιδεαλισμοί!...) να ενθυλακώνει τεράστια ποσά υπογράφοντας χαρακτηριστικές συμβάσεις κατόπιν λαδώματος και επιβαρύνοντας ανάλογα το κόστος παραγωγής. Αυτό δεν μπορεί να το κάνει ο ιδιώτης καπιταλιστής, δεν θα είχε νόημα να κλέψει τον εαυτό του, αλλά και δεν τον συμφέρει καν να αποσύρει μεγάλα ποσά από την παραγωγική διαδικασία, να μην επενδύει παραγωγικά ένα μέρος της υπεραξίας που καρπύεται. Δεν μπορεί επίσης να επιβαρύνει το κόστος όσο τραβάει η όρεξή του γιατί δεν θα άντεχε στο συναγωνισμό, ακόμα και αν παράκαμπε τους φραγμούς του κρατικού ελέγχου.

Παίζοντας αυτό το παιχνίδι των διαφορών κάναμε σχεδόν το πορτραίτο του ήρωα των ολοσέλιδων τίτλων των εφημερίδων εδώ κι ένα μήνα. Τι άλλα σουσούμια έχει αυτός ο νέος άγριος καπιταλιστής; Δεν είναι πια η κοιλάρα με τη χρυσή καδένα, το πούρο, το ψηλό καπέλο. Μπορεί να είναι το ζιθάγκο, η πίπα, το μούσι α λα

Λένιν, η γενειάδα α λα Μαρξ. Τρίχες όλο ιδεολογία! Βέβαια... είναι ιδεολόγος, επαναστάτης, αυτός ο κρατικο-σοσιαλιστής...

Τι έχει πει αυτή η ιδεολογία, η ιδεολογία του, για τον ίδιο και για το σύστημά του; Κάμποσα. Να μερικά επίκαιρα:

Ένγκελς: «Το σύγχρονο Κράτος, όποια κι αν είναι η μορφή του, είναι μια μηχανή ουσιαστικά καπιταλιστική: το Κράτος των καπιταλιστών, ο τυπικός γενικός καπιταλιστής. Όσο περισσότερο ενσωματώνει στην ιδιοκτησία του παραγωγικές δυνάμεις, τόσο περισσότερο γίνεται πραγματικά συλλογικός καπιταλιστής, τόσο περισσότερο εκμεταλλεύεται τους πολίτες. Οι προλετάριοι μένουν μισθωτοί, προλετάριοι. Όχι μόνο δεν καταργείται το καπιταλιστικό σύστημα, αλλά αντίθετα φτάνει σε παροξυσμό».

Ο καταχραστής μας λοιπόν είναι ο σύγχρονος κεφαλαιοκράτης, λειτουργός του κεφαλαιοκράτους. «Λειτουργός του κεφαλαίου», «διευθυντής της εργασίας», «μάντζερ» είναι μερικοί από τους ορισμούς του καπιταλιστή που έδινε ο Μαρξ. Συμφωνούσε μάλιστα σε τούτο και με τον πιο συντηρητικό οικονομολόγο της εποχής του, το δόκτορα Άντριου Γιούρ όταν αυτός υποστήριζε ότι ο μάντζερ είναι «η ψυχή του Βιομηχανικού μας συστήματος» και όχι ο βιομηχανικός καπιταλιστής. «Για το πλήθος των διοικητικών και ÷ευθυντικών συμβούλων –έγραφε– η διοίκηση και η διεύθυνση δεν είναι τίποτ' άλλο από πρόσχημα για να κλέβουν τους μετόχους και να πλουτίζουν προσωπικά αυτοί».

Χρησιμοποιούσε επίσης ο παπούς Μαρξ την ελληνική λέξη «επίτροπος» (γραμμένη ελληνικά) γι αυτόν που εμείς λέμε κομισάριο ή οικονομισάριο. Την είχε πάρει ίσως από τον Ηρόδοτο, τον πρώτο δημοσιολόγο, που μιλάει σε μια ιστορία του για τον υπουργό (διαχειριστή) του βασιλιά της Μηδείας Αστυάγη, τον Άρπαγο, «άνδρα οικήιον καί πιστότατόν τε Μήδων καί πάντων έπίτροπον τών έαυτοϋ» (Ηρόδοτος 1, 108).

Οι δικοί μας επίτροποι –ήρωες των σκανδάλων είναι «οικήιοι» μεν, πιστότατοι καθόλου δε, αλλά Άρπαγοι όνομα και πράμα. Κατά τούτο διαφέρουν από το Μήδο πρόγονό τους. Γιατί εκείνος ήταν άρπαξ των καρπών της δουλειάς ενός λαού για λογαριασμό του αφέντη του, ετούτοι δε άρπαγες της άτας και της τσάντας για λογαριασμό της τσέπης τους.

Εσύ κλεφτρόνι, μπουκαδόρε ή τσαντάκια που σαλτάρεις για το σκονάκι σου ή για τις σουζες σου με διακοσοπεννηντάρα και το παίζεις κορώνα-γράμματα με πέντε χρόνια στενή, κάνε μια αίτηση, μαλάκα, για διευθυντική θέση, πάρε θυρίδα και κωδικό καταθέτη ελβετικής τράπεζας και προπαντός διάλεξε σωστά ιδεολογία, σύστημα.

Κι εσύ πληθείε, που οι Αγρίπες σου λένε ακόμα ότι «η πατρίκια κοιλιά τρέφει τα πληθεία μέλη του πολιτικού σώματος»,

πλήρωνε τους φουσκωμένους λογαριασμούς και φόρους, τις κοινωνικοποιημένες καταχρήσεις, τα ανοδικά νοίκια και τα φασόλια, τις Φάπες, τις προβληματικές και τ' άλλα διόδια των ατέλειωτων στενωπών.

Εμείς όλοι, ο «κυρίαρχος λαός», που δεν καταχρώμεθα ως καταχρεμπτόμεθα, για να θυμηθούμε το ρήμα του Αριστοφάνη. Ο καθένας ως διαλέξει ποια εκμετάλλευση θα φτύνει, ανθρώπου από άνθρωπο ή το αντίθετο.

Α, ρε, πού θα πάει, δεν θα γίνουν εκλογές; Θα τον ξαναφέρουμε το φιλελεύθερο καπιταλισμό, για να πάει ο κάθε κατεργάρης στην μπάνκα του...

Δημήτρης Ραυτόπουλος

Ο Ζντάνωφ στο Τσερνομίλ

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΞΕΠΕΡΝΑΕΙ τη φαντασία έλεγε ο κύριος Ζντάνωφ. Γι' αυτό κι εμείς, που ανησυχήσαμε με την παραπιστημονική πυρηνολογία των τελευταίων μηνών, προσπαθήσαμε να ενημερωθούμε από τη μυθοπλασία κι όχι από την ιδεολογικοποιημένη πραγματικότητα. Κι αρχίσαμε βγάζοντας από τη βιβλιοθήκη μας το μυθιστόρημα *Το Ερυθρό Νέφος* του Matthew P. Shiel του 1901: ενώ ο μοναχικός εξερευνητής Άνταμ Τζέφερσον κατακτά τον βόρειο Πόλο, ένα μυστηριώδες ερυθρό νέφος εξαφανίζει κάθε ίχνος ζωής από τον πλανήτη. Η προφητική αναφορά φυσικά είναι στον τρόπο λειτουργίας της βόμβας Νετρονίου. Ο νέος Αδάμ σκυλοβαριέται ολομόναχος και το παίζει Νέρωνας καταστρέφοντας με δυναμίτη το Λονδίνο, το Παρίσι, την Κωνσταντινούπολη, το Πεκίνο και το Ναγκασάκι. Κι όλα αυτά χωρίς να γνωρίζει ο συγγραφέας τίποτα για την πυρηνική ενέργεια.

Τη γνώριζε όμως ο Robert Heilein που το 1931 κυκλοφόρησε το οικολογικό Ante Litteram μυθιστόρημα *Blowups Happen*. Το ζουμί είναι πως ένα πυρηνικό κέντρο είναι υπερβολικά επικίνδυνο στη γη και γι' αυτό προτείνεται να τοποθετηθεί σε τροχιά στο διάστημα. Η ιδέα δεν είναι άσχημη: ίσως κάποιος προοδευτικός φιλοπυρηνικός θα μπορούσε να την επαναπροτείνει.

Φυσικά η ιστορία απέδειξε πως η ανθρωπότητα δεν διάβασε τον Heilein και συνέχισε να γεμίζει τη γη με πυρηνικά. Και το δυστύχημα αναπόφευκτα σημειώνεται στα δύο έργα του Λέστερ Ντελ Ρέυ (*Nerves* και *Η Ενδέκατη Εντολή*), όπου ο Πάπας Κλήμης 15ος είχε πείσει τους ισχυρούς της γης να καταστρέψουν το πυρηνικό

οπλοστάσιό τους. Εκεί όμως που καταστρέφονται τα πυρηνικά όπλα κάτι πάει στραβά και ισοπεδώνει τη μισή Ευρώπη. Μας τη φέρανε λένε οι μεν και δώστου πυραύλους στους δε. Είναι μήπως το «ανθρώπινο λάθος» στο οποίο αναφέρεται συχνά ο Γκορμπαςώφ;

Την απάντηση θα μπορούσε να τη δώσει ένας φυσικός με τύψεις. Ο Leo Szilard, πιο συγκεκριμένα, που έγραψε στη δεκαετία του '50 την Έκθεση στον Κεντρικό Σταθμό Νέας Υόρκης. Οι εξωγήινοι παρατηρούν απ' το διάστημα μυστηριώδεις εκρήξεις στην επιφάνεια της γης, τρέχουν για να προλάβουν, αλλά προσγειώνονται με πέντε χρόνια καθυστέρηση. Ο πλανήτης μας είναι ήδη οικοδομήσιμο οικόπεδο. Το ίδιο θέμα αντιμετώπισε κι ο Alfred Bester στο *Αδάμ Χωρίς Εύα*: ο τελευταίος επιβιώσας διαβάζει Φρόντ και Ελίας Κανέτι κι αποφασίζει να δοθεί στη Θάλασσα, Μεγάλη Μητέρα. Όχι μόνο λύνει το γιγαντιαίο οιδιπόδοιό του αλλά ταυτόχρονα συνεισφέρει και στην αναβακτηριοποίηση των νεκρών υδάτων.

Αδιαφορούμε εδώ για τον άπειρο αριθμό των «μεταλλαγμένων» (Mutans) που θα κληρονομήσουν τη γη μετά τον πόλεμο, διότι αποτελούν ξεχωριστό κεφάλαιο. Και αναφέρουμε το πολύ πειστικό *Level 7* του Mordecai Roshwald όπου ο πόλεμος ξεσπάει επίσης κατά λάθος (τα κομπιούτερ άρχισαν την αντίστροφη μέτρηση και κανείς δεν μπορεί να τα σταματήσει). Το κύριο θέμα του όμως είναι η ραδιενέργεια που σιγά σιγά διεισδύει στα καταφύγια. Οι τύποι (βορειοαμερικάνοι και ελβετοί φυσικά) πλήρωσαν μία περιουσία για να ανακαλύψουν τώρα πως πέσανε θύματα καλαματιανών εργολάβων. Όταν τους το λέγαμε εμείς, μας κατηγορούσαν για κυνισμό και φαναλισμό. Αλλά ο Roshwald μας δικαίωσε: παιδιά, μην επενδύετε σε αντιπυρηνικά καταφύγια, είναι απάτη. Καλύτερα να μετακομίσετε στην Αμαζονία, που θα 'λεγε κι ο Μιχάλης Μοδινός στους *Τροπικούς* του.

Εκεί θα αποφύγετε και τον κίνδυνο που περιγράφει ο φίλος μας Φίλιπ Ντικ στο *Η Προτελευταία Αλήθεια* του 1964. Οι επιβιώσαντες αφήνονται εκεί στο σκότος και στην υγρασία να δουλεύουν υπόγεια γενιές ολόκληρες για το Κεφάλαιο, ενώ στην επιφάνεια ο πόλεμος τέλειωσε κι η ραδιενέργεια εξασθένησε.

Πικρόχολη η υπόθεση του Richard Wilson στο *The Carson Effect*: συναγερμός κι εξάστηλα στις απογευματινές. Δηλητηριώδες διαστημικό νέφος πρόκειται εντός ολίγου να περιβάλλει τη Γη. Όταν όμως την περιβάλλει οι Αθηναίοι απλώς θήχουν λίγο παραπάνω στη διασταύρωση Σόλωνος και Σίνα κι ύστερα τραβάν για τη δουλειά τους.

Τα ραδιενεργά χαμόγελα και τα ραδιενεργά κατάλοιπα

22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1986. Σε συνέντευξή του στην «Πράβδα» ο αντιπρόεδρος της σοβιετικής κυβέρνησης Μπόρις Σερμπίνα δηλώνει μεταξύ άλλων ότι ο πρώτος αντιδραστήρας του πυρηνικού σταθμού του Τσερνομπίλ θα επαναλειτουργήσει στις αρχές Οκτωβρίου. Η είδηση περνά στα “ψιλά” των περισσότερων εφημερίδων, ενώ η κοινή γνώμη φαίνεται ν’ αδιαφορεί. Κι όμως σε διάστημα λίγων εβδομάδων μετά το πυρηνικό ατύχημα στο Τσερνομπίλ της Σοβιετικής Ένωσης πολύ μελάνι είχε χυθεί για την «ειρηνική» χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Η διαφυγή ραδιενέργειας και οι επιπτώσεις της στον ανθρώπινο οργανισμό και στο φυσικό περιβάλλον οι μετρήσεις όσον αφορά το ύψος της, οι εφησυχαστικές δηλώσεις κυβερνητικών παραγόντων, που συνοδεύτηκαν από κινδυνολογούσες διακηρύξεις της αντιπολίτευσης και κινητοποιήσεις των οικολογικών ομάδων... όλα αυτά εισήλθαν αίφνης στη ζωή του μέσου πολίτη, που ένοιωσε να υποβαθμίζεται η ήδη χαμηλή ποιότητα ζωής του.

Έτσι σε μία πρώτη φάση καλέστηκε να εκφράσει απορίες, απόψεις και συναισθήματα για τις συνέπειες του πυρηνικού νέφους, χωρίς όμως ποτέ να του έχει ζητηθεί ν’ αποφασίσει, –εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, που έγιναν δημοψηφίσματα μετά την εγκατάσταση πυρηνικών αντιδραστήρων–, αν τα οφέλη αντισταθμίζουν τους κινδύνους. Και αφού εφημερίδες και περιοδικά κάλυψαν τις αντιδράσεις κυβερνήσεων, επιστημονικών φορέων και πολιτικών οργανώσεων με ρεπορτάζ, άρθρα και σχόλια, αφού στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα δόθηκαν συνεντεύξεις και συμβουλές, συχνά αόριστες και αντιφατικές για το πώς θ’ αντιμετωπίσει τον αόρατο εχθρό, τη ραδιενέργεια, ο καθένας αναρωτήθηκε αν θ’ αρχίσει μια νέα ατομική εποχή, που θα οφείλεται στις συνέπειες μιας επιλογής, που έγινε ερήμην του σε χρόνους ανύποπτους. Μια εποχή που δεν θα σηματοδοτείται από το τέλος ενός πυρηνικού πολέμου, όπως άκουγε μέχρι σήμερα, αλλά που θα τον φέρουν κοντύτερα. Γι’ αυτό στην Ανατολή αντέδρασε παθητικά, αν όχι μοιρολατρικά, στην ύπαρξη του πυρηνικού νέφους και τις κυβερνητικές οδηγίες για να προστατευτεί από τη ραδιενέργεια και στην Δύση εμφανίστηκε ν’ ανησυχεί και συχνά να πανικοβάλλεται.

Πέντε μήνες αργότερα, με εξαίρεση τις κινητοποιήσεις οικολογικών οργανώσεων που συνεχίζονται στη Δυτική Ευρώπη και τις δηλώσεις ελάχιστων κυβερνήσεων που δεσμεύτηκαν να μην εγκαταστήσουν πυρηνικούς αντιδραστήρες στις χώρες τους, τα μπεκερέλ και το καίσιο αποτελούν μακρινό παρελθόν. Και όμως ο κίν-

δυνος από μια νέα πυρηνική έκρηξη αναλόγων ή και μεγαλύτερων διαστάσεων απ' αυτή του Τσερνομπίλ, είναι υπαρκτός. Στους 306 πυρηνικούς αντιδραστήρες που ήδη λειτουργούν και τους 22 που κατασκευάζονται ή σχεδιάζονται, σύμφωνα με έκθεση της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας, η ελλιπής ασφάλεια, οι επιπτώσεις από τη διαφυγή ραδιενέργειας, το πρόβλημα των πυρηνικών αποβλήτων, το μεγάλο κόστος παραγωγής ηλεκτροπυρηνικής ενέργειας και ο περιορισμός των ατομικών ελευθεριών είναι γεγονός.

Δεδομένου ότι ο βαθμός επικινδυνότητας ενός πυρηνικού αντιδραστήρα εξαρτάται από δύο συνιστώσες. Πρώτον από την πιθανότητα πρόκλησης ατυχήματος που βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων ασφαλείας, το σχεδιασμό και την εγκατάσταση της κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής και το βαθμό εκπαίδευσης του επιστημονικού δυναμικού. Και δεύτερον, από τις συνέπειες που θα υπάρξουν, σε περίπτωση πυρηνικής έκρηξης, στον πληθυσμό και το φυσικό περιβάλλον, που έχει άμεση σχέση με το βαθμό ετοιμότητας των σωστικών συνεργειών, την ενημέρωση των κατοίκων και την ταχεία ανάπτυξη ενός συστήματος παροχής ιατρικής βοήθειας το ερώτημα που τίθεται είναι: σε ποιο βαθμό έγινε ουσιαστική αντιπαράθεση έτσι ώστε να ενημερωθεί ο πολίτης. Διότι ας μη διαφεύγει της προσοχής ότι η ενεργοποίησή του προϋποθέτει τεκμηριωμένη και σαφή πληροφόρηση σ' ένα θέμα που δεν επιδέχεται εκμετάλλευση: δηλαδή την ύπαρξή του και όχι μόνο την υγεία του.

Θα σταθώ σε ένα χαρακτηριστικό, τραγικό παράδειγμα, επιθεβαιωτικό των παραπάνω, που αφορά έναν διάσημο αμερικανό ηθοποιό υπέρμαχο της επιθετικής πολιτικής και του στρατιωτικού μεγαλείου των ΗΠΑ. Ε λοιπόν ο Τζων Γουαϊν το λαϊκό σύμβολο των Ηνωμένων Πολιτειών στις κινηματογραφικές οθόνες, ο αγωνιστής της Ελευθερίας (sic!) πέθανε από καρκίνο, όπως και τα περισσότερα μέλη της κινηματογραφικής ομάδας που το 1955 συμμετείχαν στην ταινία *Ο Κατακτητής*. Ο λόγος; Οι ακτινοβολίες από την ραδιενέργεια που είχαν δεχτεί στη διάρκεια των γυρισμάτων στην έρημο Νεβάδα, αρκετούς μήνες μετά από πυρηνική έκρηξη.

Συμπερασματικά θα έλεγα ότι η σύγχυση, ο πανικός, η έλλειψη εμπιστοσύνης και από την άλλη πλευρά η παθητικοποίηση, ο εφησυχασμός και η πλήρης αφοσίωση στον ηγέτη, μ' άλλα λόγια οι δυο όψεις μιας συγκινησιακής αντιμετώπισης του διλήμματος «ναι ή όχι στην ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας», αν υποθεθεί ότι η πλειοψηφία της διεθνούς κοινής γνώμης είναι κατά των εξοπλισμών, θα διαιωνίζει το πρόβλημα και την... απειλή.

Παύλος Νεράντζης